

Библиографические ссылки

1. **Валіцький А.** В полоні консервативної утопії. Структура і видозміни російського слов'янофільства; пер. з польськ. В. Моренець. А. Валіцький – К.: Основи, 1998. – 710 с.
2. **Замалеєв А. Ф.** Лепты. Исследования по русской философии. Сборник А. Ф. Замалеєв. – СПб.: Изд-во С.-Петербургского ун-та, 1996. – 320 с.
3. **Зеньковский В. В.** История русской философии : в 2 т. / В. В. Зеньковский. – Л.: Эго, 1991. – Т. 1, ч. 1. – 221 с.
4. **Зеньковский В. В.** История русской философии : в 2 т. / В. В. Зеньковский. – Л.: Эго, 1991. – Т. 1, ч. 2 – 280 с.
5. **Каменский З. А.** Философия славянофилов. Иван Киреевский и Алексей Хомяков / З. А. Каменский. – СПб.: РХГИ, 2003. – 536 с.
6. **Каплан В.** Вечный спор: славянофилы и западники (Интервью с Ю. С. Пивоваровым) / В. Каплан // Фома. – № 7(75). – Режим доступа: <http://www.foma.ru/article/index.php?news=3637>
7. **Киреевский И. В.** Критика и эстетика / И. В. Киреевский. – М.: Искусство, 1979. – 439 с.
8. Поверх барьеров – Европейский выпуск. Русские европейцы. Редактор и ведущий Иван Толстой. Иван Киреевский. Его портрет в исполнении Бориса Парамонова. – Режим доступа: <http://archive.svoboda.org/programs/otbe/2004/otbe.122904.asp>

Надійшла до редколегії 27.01.11

УДК 101.8

В. Г. Вікторів, В. В. Приходько

*Інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України;
Національна металургійна академія України*

ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ І ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Досліджується проблема розвитку сучасної вищої школи в Україні. Аналізується основна тенденція реформування вищої освіти на етапі входження нашої країни в загальноєвропейський простір. Пропонуються заходи щодо поліпшення роботи вищих навчальних закладів.

Ключові слова: вища освіта, реформа, виховання, навчальна діяльність, розвиток особи, автарктное господарство, ринкова економіка.

Исследуется проблема развития современной высшей школы в Украине. Анализируется основная тенденция реформирования высшего образования на

© Вікторів В. Г., Приходько В. В., 2011

этапе входження нашої країни в загальноєвропейський простір. Пропонуються заходи щодо поліпшення роботи вищих навчальних закладів.

Ключевые слова: высшее образование, реформа, воспитание, учебная деятельность, развитие личности, автарктное хозяйство, рыночная экономика.

The issue of the contemporary higher school development in Ukraine is investigated. The principal trends of higher education reform at the stage of Ukraine's entering European Community are analyzed. Measures to improve operation of higher schools are offered.

Keywords: higher education, reform, bringing up, academic activity, personality development, autarky economy, market economy.

Актуальність. У свій час ми звернули увагу на те, що вища школа є своєрідним дзеркалом суспільства [6]: у вищій школі, як у криштині води, відбивається усе те, що притаманне суспільству у теперішній час. Тож, для того, аби осягнути тенденції і особливості суспільного життя, не має потреби проводити масштабні комплексні та дорогі соціологічні дослідження, а варто лише доглядати ситуацію у вищій освіті.

Виходячи із встановленої закономірності, прагнучи наблизитись до істини, дослідники мають можливість рухатись у наступних напрямках: 1) аналізуючи ситуації, та що склалась в суспільстві, слід встановити, фіксувати, синтезувати помічені тенденції та апроксимувати все це на вищу школу, 2) обирати в якості об'єкта дослідження саму вищу школу, маючи на увазі розуміння того, що є притаманне суспільству. Задля побудови прогнозу розвитку вищої освіти на десять-п'ятнадцять років наперед ми обрали останнє.

Мета дослідження визначається прагненням визначити суттєві риси, ті що притаманні вітчизняній вищій школі, успадкованій і майже не реформованій від часів розпаду СРСР; проаналізувати до яких наслідків приведе вищу освіту прийняття нового Закону України «Про вищу освіту», де вже у законопроекті проглядається суперечливе розуміння провідниками країни щодо майбутнього освітянської галузі.

При цьому *гіпотезою дослідження* виступає припущення, що мікронедагогічні підходи [8; 9], які використовують в якості регуляторів процесів в українській вищій школі, носять суперечливий характер і, на жаль, не ведуть до її дійсного реформування. Зусилля, спрямовані на зміни в життєдіяльності вишів, нагадують організаційний безлад в рядах партії Леніна, які були розкритикований ним у відомій праці «Крок вперед, два кроки назад».

Результати дослідження. Навесні 1990 р. в Академії педагогічних наук СРСР, у досить вузькому колі науковців-освітян, відбулась зустріч із заступником міністра освіти штату Нью-Йорк. Нагадаємо, що цей штат з населенням понад 19 млн. населення є одним з найбільших серед штатів США, а його престижні виші розташовані у містах Нью-Йорк, Баффало, Рочестер і Сіракузи. Цей доволі неінформований чиновник повідомив про наступну світову новелу: на зміну гонці озброєнь, приходять гонка систем освіти. Тож май-

бутне буде за тими країнами, які вдихнуть нове життя (малось на увазі перш за все фінансові ресурси) в оновлення своїх вищих навчальних закладів, створять достатні умови для того, щоб вони були здатні витримати конкуренцію на ринку освітніх послуг.

Для того, щоб наочно показати, на які саме орієнтири свого розвитку спрямована сучасна вища освіта, варто звернутись до загальнонавчальних рейтингів, за якими визначаються найбільш успішні вищі навчальні заклади. Перший з них, це рейтинг, який підготовлений у рамках проекту «Академічний рейтинг університетів світу» (ARWU), розроблений Інститутом вищої освіти Шанхайського університету Хіа Тон. Цей академічний рейтинг визначає 500 кращих університетів різних країн світу. Другий – Міжнародний рейтинг TIMES, який проводить відома газета «The times», який був вперше опублікований в 2004 р. Він включає 200 кращих університетів світу.

Рейтинг ARWU вибудовується на наступними критеріями та індикаторами:

- якість освіти, яка визначається кількістю випускників, які стали Нобелівськими лауреатами, а також кількістю нагороджених медалями в певних галузях знань (наприклад, медалями Всесвітнього союзу математиків) і т. ін.;

- рівень кваліфікації викладачів, що розраховується за двома складовими: а) кількість викладачів Нобелівських лауреатів; б) кількість нагороджених знаками спеціальної відзнаки в певних галузях знань;

- індекс цитування в наукових публікаціях в 21 предметній категорії версії ISI Highly Cited;

- результативність наукових досліджень, що визначається кількістю статей, опублікованих в престижних академічних наукових журналах світу (наприклад, Nature, Science та ін.) за останні 5 років; кількістю статей з високими індексами цитування з природничих та соціальних наук (остання позиція чи не єдина, яку можна дещо підтасувати – «я цитую тебе, а ти цитуєш мене»);

- так звана «академічна густина» університету, що визначається співвідношенням сумарної кількості балів з вищезазначених індикаторів до чисельності академічного персоналу, зайнятого у ВНЗ повний робочий день.

Укладачі цього рейтингу відзначають зрозумілість і універсальність індикаторів, за якими здійснюється оцінювання, а також відкритість і доступність даних, що беруться з авторитетних і визаних в усьому світі джерел та використовуються в цьому процесі. В цілому, усі включені до рейтингу індикатори фіксують зрозумілі для нас орієнтири поступу сучасної вищої школи.

Слід звернути увагу на ті критерії, що використовуються в рейтингу TIMES. Це якість наукових досліджень, академічна експертна оцінка, індекс цитувань, показник працевлаштування випускників кожного ВНЗ, інтернаціоналізація, якість навчання.

Індикаторами якості наукових досліджень визнано академічну експертну оцінку та індекс цитувань. Причому академічна експертна оцінка здійснюється міжнародною компанією QS 2, яка відома

своєю діяльністю в сфері працевлаштування випускників ВНЗ. У експертні беруть участь більше 1600 академічних експертів приблизно з 90 країн світу без залучення адміністративних працівників і офіційних представників освіти.

Індекс цитування використовується для оцінки результатів наукової діяльності і визначається кількістю посилань в престижних наукових журналах в розрахунку на одного викладача. Дані залучаються з видання «Основні показники в науці» Томсонівського наукового інституту у Філадельфії. Працевлаштування випускників базується на звітах рекрутингових компаній. Індикаторами інтернаціоналізації вважаються закордонні викладачі та студенти. Індикатором якості навчання є співвідношення між чисельністю викладацького складу та чисельністю студентів (цей показник має характеризувати прагнення університету забезпечити якість вищої освіти). Як видно, індикатори рейтингу лише уточнюють вже задану загальну спрямованість вищої освіти.

Нажаль, за підсумками рейтингів ARWU і TIMES жоден український ВНЗ ніколи не потрапив не лише до числа кращих 200 і 500 університетів світу, але й в першу тисячу вишів. Лідерську позицію щодо кількості кращих ВНЗ в рейтингах займають США, в яких зосереджено: від 55 до 85% з 20 кращих ВНЗ; від 33 до 54% з 100 кращих ВНЗ; від 27,5 до 43,5% з 200 кращих ВНЗ світу [1, с. 33]. Слід наголосити, на тому що провідні вищі навчальні заклади Європи займають у цих рейтингах достойні місця.

Як же реагують провідники нашої нації на той очевидний факт, що наші вищі помітно відстають від світових ВНЗ? Формально, такою реакцією можна вважати заяву Президента України В.Ф. Януковича, яку він зробив у 2010 р., про те, що продовж найближчих років 2–3 наших вищих навчальні заклади мають увійти у число 500 кращих. Але чи в достатній мірі підкріплює це прагнення проект Закону «Про вищу освіту»? Маємо певні сумніви, вірогідно він не надасть допомоги у розв'язанні необхідних завдань керівникам і педагогічним колективам вишів.

Головним чином майбутній Закон не вирішить проблему оновлення змісту освіти, як такого, який має визначати професійну спрямованість майбутніх випускників. Існує підозра в тому, що наші законодавці виходять з таких міркувань: зі спрямованістю освіти у нас все гаразд, адже розробляються освітньо-професійні характеристики (ОПХ) і освітньо-професійні програми (ОПП).

Тож слід з'ясувати, чи можемо ми і надалі зберігати підходи до підготовки фахівців, які були започатковані у часи СРСР? Вважаємо, що проблема визначення направленості і змісту освіти не може бути вирішеною, якщо вона розв'язується виключно «із середини» (у самому освітньому просторі). Тож посилання на прийняті Україною політичних орієнтирів, мається на увазі Болонський процес, майже не наближає нас до розуміння пріоритетних педагогічних процесів, які сприяють формуванню фахівців міжнародної кваліфікації. Для більш глибокого аналізу ми використовуємо, так звану,

рамку економіки, яка спроможна прозоро показати, якими якостями мусять відповідати фахівці, що б успішно забезпечувати подальший поступ українського суспільства [4, с. 71].

Що до акцентованого використання відповідних педагогічних процесів, ми розглянемо виховання і підготовку, навчальну діяльність, освіту та розвиток, різних за своєю суттю, але досить тісно пов'язаних між собою. Як буде показано далі, виділення якихось з цих процесів як пріоритетних, веде до стимулювання становлення випускників вишів із помітно іншими людськими та професійними якостями.

Ми маємо на увазі наступний їхній зміст.

Виховання у сучасному світі передбачає сприяння всебічному становленню молодої людини, коли її особою формується, засвоюючи гуманістичні цінності, накопичені людством, а також краще із культури, образу життя і поведіння, чим примітна її нація, народ або відповідна соціальна група.

Підготовка. Засвоєння утилітарних (ужиткових) знань та операцій, застосування яких забезпечує успішне виконання заздалегідь визначених, професійних дій. Потрібна для справного функціонування на чітко визначеній посаді, відповідно до обраної людиною спеціальності.

Навчальна діяльність. Вона має безпосереднє відношення до самого поняття «студент» (або у перекладі: «той, хто старанно вчиться»). Передбачає усвідомлення ним себе як суб'єкта навчального процесу, головної відповідальної особи за результати навчання, набуття стану інтелігенції та опанування професією. Один раз розпочавшись, навчальна діяльність не припиняється, за рахунок чого забезпечується безперервність освіти людини. Без неї формується такий собі педагогічний «недоробок», саме тому що, людину ніякими вишуканими методиками силоміць вивчити не можна. Різнманітними знаннями та вміннями вона опановує, докладаючи значних власних зусиль.

Освіта. Моє пряме відношення до образу (у російській мові відповідне поняття називається «образование»), який об'єднує зусилля викладача і студента у процесі набуття фаху. Створення образу того, якою людиною я прагну бути, та його періодичне вдосконалення, а також набуття властивостей, які дозволяють увійти у цей образ, допомагає освіченій людині впевнено вести пошук та самостійно виробляти необхідні знання, змінювати посади тощо. Письменник К. Сімонов зазначав, що освічена людина тим і відмінна від неосвіченої, що вважає свою освіту далеко не закінченою [10, с. 24].

Розвиток. Це якісні зміни у структурі зрілої особистості. Лише людину, яка за рахунок власних свідомих і вольових зусиль, один або навіть декілька разів «переробляла себе», аби бути адекватною новим викликам життя. М. І. Карєєв понад сто років назад відмітив наступну важливу особливість дійсної освіти: «Ставлять питання не про те, що школа повинна зробити для людини, а лише про те, що із неї вона повинна зробити для досягнення мети». Натомість: «Освіта, яка ставить за мету розвиток особистості, тим самим сприяє ви-

никненню та укріпленню власної ініціативи, критичного відношення до оточуючої культури – соціальної дійсності і бажання втілювати у життя особисто усвідомлену істини і особисто усвідомлену справедливість» [3, с. 116].

Тож у цьому фрагменті статті ми спробуємо дослідити, що уявля собою соціалістична економіка, яких спеціалістів вона очікувала. А також встановити, якою мусить бути освітня політика держави аби сприяти становленню фахівців, професійні якості яких дозволять їм бути успішними особами в умовах ринкової економіки, що формується сьогодні в Україні.

Завдання країни з побудови ефективної економіки ми розглядаємо, відносно до концепції А. Казарновського, як перехід від «господарства без господаря» до «господарства з господарем». Перед за все варто зрозуміти, від чого і до чого належить перейти, яким педагогічним процесам при формуванні фахівців з вищою освітою необхідно надати перевагу аби сприяти напрацюванню у них бажаних професійних якостей.

Викладене дозволяє стверджувати, *перехід від одного типу господарювання до іншого є нічим іншим, як зміною наших уявлень про тип економіки.* Тож якщо встановлені типи минулої та бажаної рамок господарювання, через процес формування фахівців ми можемо усвідомлено створювати умови для їхньої заміни і здійснювати управління процесом розбудови *народного господарства.* Регулювання економіки, за рахунок зусиль кваліфікованих фахівців, може відбуватись, по-перше, коли все раніше викладене береться до уваги, по-друге, коли фахівцями сприймається сутність механізмів регулювання економіки, так звана *діяльнісна картина світу.*

Найбільш важливий для автарктного господарства педагогічний процес це *підготовка.* Саме вона найкращим чином прислужується становленню працівника, що «точно знає свій маневр», відзначається необхідним для підтримання функціонування «машини» виниклою, знає як саме та вміє підтримувати життєдіяльність дорученого «вузла механізму». Тож найбільш помітне місце у системі освіти в автарктному господарстві відіграють перед за все *професійно-технічні училища та технікуми.* Останні випускають значно більше осіб з кваліфікацією молодшого спеціаліста, ніж ВНЗ інженерів, економістів, юристів тощо, або фахівців, які за покликанням своєї професії, зорієнтовані на вдосконалення і розвиток своєї діяльності.

Сенс випускника освітнього закладу у «машині» і полягає у тому, аби бути матеріалом («людським фактором»), заповнюючи місце, створені не нею самою, а для неї – інакше «машина» зупиниться. Властивості такого людського матеріалу повинні підганятись під вимоги цих місць за рахунок спрощення, уніфікації, вирівнювання індивідуальностей. Саме на це було спрямоване жорстке нормування підготовки фахівців, стрижнем якого і тепер виступають заздалегідь відпрацьовані *освітньо-кваліфікаційні характеристики і освітньо-професійні програми,* в яких докладно прописані якості майбутнього спеціаліста. За їх рахунок досягається стійкість «машини», якою є автарктне господарство. Платня ж за стійкість держави як «машини» – відсутність в само-

му автарктному господарстві відповідальності людини за те, що відбувається (саме звідси йде масова суспільна апатія, яку ми спостерігаємо в Україні, а не від природи українців).

Відповідати – це значить розуміти плин подій і нести власну відповідальність за сутність стану того, що ти вважаєш своєю справою. Сутність же можна сприймати відносно цілого. У той же час досягнути ціле, знаходячись не ззовні, а саме у «машині», на одному з якихось визначеному для тебе місці – неможливо. Тому в автарктному господарстві за поняттям не може бути важливої позиції, яка притаманна *господарю*, а саме того, хто відповідає за виробництво і відтворення у виробничих системах. Бо ж ця позиція принципово зовнішня, відсторонена, але «машина» тотальна, поза нею нічого немає.

Автарктне господарство – це господарство, у якому *мало діяльності* (свідомого і відповідального, творчого і повного «вкладання» особистості у справу, яку вона вважає своєю), *але багато роботи*. Тому на другий план відходить повноцінна освіта, яку замінює масова підготовка «гвинтика» від ПТУ до ВНЗ під визначені для людського фактору місця, передбачені у різних вузлах «машини». Культура і освіта вироджуються відповідно у спрощені форми опанування утилітарними знаннями відповідно до «вузьких» спеціальностей, яких у нас майже 600.

Альтернативою автарктному господарству у державі, яка наголює своє прагнення бути соціально спрямованою, має стати *народне господарство*. На відміну від «машини», яка одна і яка скрізь, повинна бути реальна сукупність вільних господарських одиниць різних типів (і не лише виробничих), що знаходяться у відносинах обміну діяльностями, або ж у кооперативних відносинах.

Сукупність господарських одиниць умовно можна поділити на дві рівно значимі групи: господарський каркас та інфраструктуру. Останню створюють одиниці, що спеціалізуються на наданні різного роду послуг, які встановлюють, підтримують чи змінюють зв'язки у середині каркасу. Інфраструктура, саме тому, і є одним із визначальних ресурсів каркасу, що виробляє.

Найбільш простий і масовий обмін – обмін продукцією. У елементарному акті обміну беруть участь дві господарські одиниці. Це означає, по-перше, що такі одиниці існують. По-друге, вони якось чиним відокремлені одна від іншої, завдяки чому ми й розрізняємо їх. По-третє, ми маємо засоби розрізнення. Такі фіксації важливі для наших подальших роздумів.

Саме із відокремленості господарської одиниці виходить визначена господарська *свобода суб'єкта*, його суверенність у межах власної господарської одиниці. Адже він сам визначає зміст господарської діяльності, обирає партнера, сам фіксує склад, обсяг та інтенсивність обміну у договорах з ним. Тому *народне господарство* можна кваліфікувати як сукупність відносин для вільного обміну вільних господарських одиниць.

Цілісність народного господарства забезпечується за рахунок виділення і оформлення особливого рефлексивного простору, який розташований немов би над простором реального існування і руху

предметів обміну. Цей надпростір містить комунікативні структури, до яких долучаються суб'єкти господарювання. Воно дійсно рефлексивне, адже діяльність уже інших (не «людино-гвинтиків») суб'єктів господарювання полягає в аналізі ситуації обміну (кон'юнктури, стану конкурентного середовища та ін.), обговоренні, осмисленні, моделюванні і формуванні нових зв'язків обміну, а також способів і технік обміну, усього тому, що являє собою торгівля.

В умовах ринкової економіки *формування фахівців, здатних до інноваційної діяльності*, виступає найбільш важливим із можливих орієнтирів, з огляду на який повинна змінюватись й діяльність вищої школи. Призначення вказаного надпростору полягає у регулюванні обміну за рахунок зміни зв'язків між покупцями і продавцями. Це і є товарний ринок. Договори і домовленості вільних у виборі самих різних суб'єктів господарювання визначають у кінцевому рахунку конкретні акти обміну та його умови.

Як бачимо, у *народному господарстві* робочі процеси різноманітні, вони запускаються і підтримуються на свій розсуд діяльними і відповідальними суб'єктами господарювання. «Машинна» раціональність зберігається тільки у вузькій області систем, у тих що виробляють. Потім у «машини» з часом з'являється господар, точніше господарі, які створюють відповідні підсистеми, доглядають за її справністю, модифікують та, якщо потрібно, замінюють її на іншу, а цю утилізують (розформовують та виводять з обігу). Господарчі дії забезпечуються дійсним мисленням людини, що сприяє розгортанню її діяльності.

Таким чином, в системі вищої школи перевага повинна надаватись становленню *навчальної діяльності і вихованню, освіти людини, та її розвитку*. Бо ж «людино-гвинтик», як такий собі виконавець чітких інструкцій та наказів на загал вже не помічник в умовах ринку (хоча при цьому залишаються професії, де надійна підготовка завжди буде зберігати свою вирішальну роль, приміром, пілота літака, машиніста електровоза тощо).

Мислєдіяльність, як відомо, відтворюється через культуру і освіту. Тому в суспільстві закономірно має виникати соціально-культурний прошарок, який утворюють стійкі групи, орієнтовані на різні культурні цінності і способи діяльності. Цей прошарок асимілює (створює, впорядковує, відрізняє) соціально-виробничі структури. А там, де створюються різноманітні соціокультурні групи, там закономірно *виникає і зміцнюється внутрішня політика*.

Наші знання про майбутнє завжди не повні, адже майбутнє залежить від суверенних дій суб'єктів господарювання. Але кожний окремий суб'єкт господарювання вимушений будувати свою власну стратегію, беручи до уваги обставини тієї області бізнесу, у якій він прагне ствердитись. Без залучення найбільш повних знань про суттєві обставини, способів їх врахування та використання просто не вжити. Тому набувають цінність усі необхідні знання. Фактично йде «полювання» за знаннями про стан господарства в регіоні, у своїй країні та у розвинених країнах світу. Аналітики активно цікавляться щодо тенденцій змін не лише на ринку, але й у сферах політики, освіти, нау-

ки і техніки тощо. Знання у *народному господарстві* стають таким же дефіцитом, як матеріали та енергоносії для виробництва.

Отже, застосований нами аналіз особливостей економіки забезпечив фіксацію і розуміння фактів, які формують підґрунтя для привернення уваги до *пріоритетних нині педагогічних процесів* у ході становлення нової генерації фахівців із вищою освітою. Виділення них означає фіксацію *стрижневої ідеї для концепції розвитку вищої освіти в Україні*.

Відповідно до аналізу ми стверджуємо, що соціалістичне, автарктне господарство, яке повторює у своїй суті «машинно-організовану» систему, формувало запит радше на техніків, роль яких полягала у вмілому догляданні за справним функціонуванням різних «вузлів» і «агрегатів машини» (виробничої, соціальної системи). У цьому випадку, безумовно, виправданним було використання у якості орієнтирів чітких *освітньо-кваліфікаційних характеристик і освітньо-професійних програм*. А також, як основного педагогічного процесу, саме *підготовки*, яка найкращим чином забезпечує становлення спеціалістів із заздалегідь визначеними та очікуваними характеристиками. Завдяки таким перевагам у виділенні домінуючих педагогічних процесів вирішується завдання наявності потрібних кадрів на місця в «різних вузлах машини», що мають вишкіл для забезпечення її тривалого функціонування у встановлених параметрах. Наголошуємо ще раз, це радше техніки, за своєю суттю, ніж інженери, незалежно від того, дипломи за якими спеціальностями вони отримали.

Натомість ринкова економіка і *народне господарство* не можуть задовольнитись фахівцями виключно із попередньо фіксованими професійними якостями, опануванню якими надається перевага у системі сталого, автарктного господарства. Такі заздалегідь визначені вміння та знання повинні бути включені до процесу їхнього становлення, але не в меншій мірі необхідні знання про те, як *розгортати діяльність* у принципово нових, часто не передбачуваних ситуаціях, під які не можуть бути завчасно підведені знання і вміння у ході отримання освіти (бо таких знань просто не існує).

Звернемось тепер до інших, найбільш проблемних аспектів законопроект «Про вищу освіту».

По-перше, він не надає *дійсної автономності вищим навчальним закладам*, як і раніше вони повинні жити, погоджуючи свої дії у питаннях міжнародної і кадрової, фінансової і організаційної діяльності з Міністерством освіти і науки, молоді і спорту. Марширування у складі колони, робота за єдиною для усіх інструкцією не надає можливості комусь одному, найбільш здібному проявити свої найкращі «чемпіонські» якості. Хіба не зрозуміло, що такі яскраві спортивні особистості, як легкоатлети Валерій Борзов і Сергій Бубка з'явилися на небосхилі не завдяки слідуванню інструкціям щодо методик спортивного тренування, а в значній мірі всупереч ним.

Так і з темою про те, аби якомусь з українських вишів потрапити до престижного «ТОП 500». Цього грандіозного успіху можуть досягти лише деякі українські провідні вищі навчальні заклади, приміром, Національний університет ім. Т. Г. Шевченка, Націона-

льний технічний університет (КПІ), Національний університет Києво-Могилянська академія або якийсь інший заклад лише тоді, коли йому нададуть реальну автономію. Для того, щоб швидко подолати існуюче відставання такому вищому навчальному закладу потрібно створити власний проект і програму прискореного розвитку, а це означає що він має діяти на свій страх та ризик [2; 5; 7].

Діяти на свій розсуд означає, що заклад повинен мати право на проведення власної кадрової політики щодо провідних викладачів і науковців, наприклад, встановлювати такий розмір заробітної плати, який заохочував би особу віддавати усі свої сили на ниві освіти саме у цьому вишу, а не підробляти у якості сумісника у інших ВНЗ. Це стосується усіх інших важливих сторін, які забезпечують поступ вперед. Хоча перші кроки і були зроблені у цьому напрямку, через започаткування дослідницьких університетів в Україні, але далі декларації ця справа далі не пішла.

По-друге, він не *сприяє європейській інтеграції вітчизняної вищої освіти*. Шляхи європейської інтеграції вищої освіти були визначені у Болонській декларації, підписаній повноважними представниками 29 країн у червні 1999 р. Частина вагомих параметрів Болонського процесу в Україні, хоча і з запізненням, у тій або іншій мірі, частково реалізовані, тоді як інші випущені з поля зору.

Мова йде про участь українських вишів у створенні єдиного європейського дослідницького простору; перехід на єдині європейські оцінки знань; про активне залучення до навчання студентів (у нас цей аспект має назву «навчальна діяльність студента»); соціальної підтримки матеріально не забезпечених, талановитих студентів; гармонізацію змісту освіти за напрямками підготовки фахівців з іншими ВНЗ Європи; нелінійні траєкторії навчання студентів (мається на увазі не гуртовий, а індивідуально-спрямований характер навчання); широке застосування академічних рейтингів студентів і викладачів.

По-третє, він не створює передумов для *привернення уваги спонсорів і меценатів до участі у розвитку вітчизняної вищої освіти*. Не ображаючи наших футбольних уболівальників, звернемось до спортивної теми. Відомо, що деякі найбагатші люди в Україні вважають за шляхетне мати свою власну футбольну команду і вкладати у футбольне господарство мільйони євро. Так, прізвище Р. Ахметова асоціюється з клубом «Шахтар», І. Суркіса з «Динамо», І. Коломойського з «Дніпром», А. Ярославського з «Металістом», В. Рабіновича з «Арсеналом» та ін. А хто з цих або інших, які зацікавлені у запрошенні в Україну на концерти та фестивалі всесвітньо відомих виконавців і артистів, заснуванні новий сучасний університет або підтримав вже існуючий? Нажаль питання залишається риторичним.

Висновки:

1. При переході до соціально спрямованої ринкової економіки пріоритет має надаватись формуванню фахівців з вищою освітою з творчим за своєю суттю відношенням до дійсності, яка постійно змінюється, а отже слід переходити до інших педагогічних процесів. Тих, які не тільки готують особистість до роботи на конкретно-

му, заздалегідь визначеному місці, а й сприяють становленню якостей відповідальної діяльної особистості, яка здатна без втрат змінювати місце роботи, *самостійно набуваючи відсутні знання для того аби успішно розв'язувати виникаючі проблеми.*

2. Базовим педагогічним процесом повинне стати стимулювання навчання студента, яке набуває рис повноцінної навчальної діяльності. Це також процеси виховання, освіти і розвитку особистості. Тільки переведення цих процесів на перший план дасть можливість забезпечити формування фахівців, здатних до самостійного пошуку і напрацювання відсутніх знань, до прийняття відповідальних рішень у складних, невизначених ситуаціях.

3. Головним вектором поступу вищої школи повинне стати сприяння становленню вихованої, освіченої і діяльної особистості студента. Мова йде не про чергову зміну навчальних планів, а про наповнення новими пріоритетами і змістом роботи вищої школи.

4. Поки ж можна констатувати, що законопроект «Про вищу освіту», у такій редакції, не визначає пріоритетні педагогічні процеси. А отже в країні не будуть докладатись зусилля до забезпечення у вишах повноцінної навчальної діяльності і виховання, освіти та розвитку студентів. Продовжаться процеси підготовки, яких явно недостатньо для становлення діяльних фахівців з перетворюючим відношенням до дійсності.

5. При ознайомленні з законопроектом, виникає відчуття, що освітній і науковий сегмент соціального життя в Україні свідомо не переводиться на перший план. Проглядається бажання чиновників і надалі керувати вищою школою у «ручному режимі», утримуючи її від осучаснення і дійсної євроінтеграції.

6. Законопроект «Про вищу освіту» не надає достатніх перспектив розвитку вищим навчальним закладам. Як результат, не реформована вітчизняна вища школа й надалі не може розглядатись у наступні роки в якості потужного каталізатору позитивних змін в суспільному житті України. А це означає, у свою чергу, що марно чекати на швидкій і потужний розвиток економіки і ринкових відносин, соціальної сфери і українського суспільства в цілому.

Бібліографічні посилання

1. Вест Ч. М. Университеты мирового класса: американский опыт / Чарльз М. Вест // Вестник высшей школы. – 2005. – № 2. – С.34–36.
2. Вікторів В. Г. Освіта та підготовка – головні фактори формування професійної компетентності випускників української вищої школи / В. Г. Вікторів, В. В. Приходько, О. О. Венікова та ін. // Філософія і політологія в контексті сучасної культури : Наук. журнал. – Д. : Вид-во Дніпропетр. націон. ун-ту, 2010. С. 153–163.
3. Карсєв Н. И. Прожитое и пережитое / Н. И. Карсєв. – Л.: ЛГУ, 1990. – 384 с.
4. Особливості державного регулювання економіки в сучасній Україні: Навч. посібник / В. В. Приходько, В. Г. Вікторів, О. М. Пшицько та ін.; Заг. ред. А. А. Покотілова, І. В. Шереметьєвої. – Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту заліз. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2007. – 197 с.

5. Приходько В. В. Вища школа і структура економіки України / В. В. Приходько // Економіка і управління у промисловості. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 75-річчю фак-ту економіки та менеджменту НМетАУ. – Д.: ІМА-прес, 2010. – С.331–332.
6. Приходько В. В. Вища школа як дзеркало українського суспільства / В. В. Приходько, В. Г. Вікторів // Міжвузівський збірник наукових праць «Філософія. Культура. Життя». Вип. 28. – Д.: Дніпропетровська державна фінансова академія, 2007. – С.132–136.
7. Приходько В. В. Інноваційна реформа вищої освіти в сучасній Україні: Монографія / В. В. Приходько. – Д.: Пороги, 2010. – 456 с.
8. Приходько В. В. Макропедагогіка и ее роль в дальнейшем развитии вузовского физического воспитания / В. В. Приходько // Сучасна стратегія та інноваційні технології фізичного вдосконалення студентської молоді (в традиціях науково-педагогічної школи ОНПУ). Матеріали Міжнародного симпозіуму, 16–17 вересня 2010 р.: Наук. моногр. / За ред. Р. Т. Раєвського. – Одеса: Наука і техніка, 2010. – С. 173–178.
9. Приходько В. В. Смысл, роль и значение макропедагогика для современной Украины / В. В. Приходько / Сьомі Всеукраїнські читання «Православ'я у світовій культурі». – Д., 2009. – Режим доступу: <http://dsfa.mybb3.net/viewforum.php?f=7>.
10. Симонов К. Три тетради / К. Симонов. – М.: Воениздат, 1964.

Надійшла до редколегії 14.01.11

УДК 130.2

Т. И. Власова

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту

ВЛАСТЬ И «ЧАСТНАЯ ЖИЗНЬ» ЖЕНЩИН В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ И КУЛЬТУРЕ

Рассматриваются проблемы разделения социальной жизни на частную и публичные сферы, их гендерное осмысление в научной теории и реализации в практиках ежедневной жизни.

Ключевые слова: публичная сфера, частная жизнь, патриархатная власть, дихотомия, оппозиционная культура, «загадка женственности», реконцептуализация, «гендерный разрыв», политические теории.

Розглядаються проблеми розподілу соціального життя на приватну та публічні сфери, їх гендерне осмислення у науковій теорії та реалізація у практиках щоденного життя.

Ключові слова: публічна сфера, приватне життя, патріархатна влада, дихотомія, опозиційна культура, «загадка жіночності», реконцептуалізація, «гендерний розрив», політичні теорії.